

# Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

**Vsebina:** Naše mladinsko slovstvo. — „Zavezniki“ v Benetkah. — Listek — Dopisi. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Inserati.

## Naše mladinsko slovstvo.

Pri XIV. glavni skupščini „Zaveze“ dne 15. avgusta t. l. v Trstu govoril učitelj E. Gangl.

Ko mi je prišla misel, da bi treba ob ugodni priliki izpregovoriti glasno besedo tudi o našem mladinskem slovstvu, in ko sem se odločil, da storim to pri XIV. glavni „Zavezini“ skupščini, sem precej sklenil, da postavim ta svoj referat na čim širšo podlago, da ga izdelam tako, kakor zahteva to važnost imenovanega predmeta. Zato sem hotel primerjati naše mladinsko slovstvo z mladinskim slovstvom vseh drugih slovanskih narodov, da bi tako najlepše videli, kako smo ali napredovali ali nazadovali Slovenci v tej panogi svoje literature. V ta namen sem se obrnil pismeno na vse strani do znanih in neznanih ljudi — a žal! — iz večine brez uspeha! Moji vljudni prošnji se je odzval do danes samo čislani naš rojak, gosp. prof. Bezenšek v Plovdivu, ki mi je poslal obširno poročilo o bolgarskem mladinskem slovstvu, za kar ga na tem mestu najlepše zahvaljujem.

Zaraditega je moj prvotni načrt splaval po vodi, a ne tako upanje, da se mi kdaj pozneje vendarle posreči, da dobim poročila o mladinskem slovstvu drugih slovanskih narodov, ter da mi bo tako lažje mogoče, napisati o našem mladinskem slovstvu razpravo, kakršne si želim.

## „Zavezniki“ v Benetkah.

Spisal Fr. Luznar.

Prav živahno je bilo dne 16. avgusta zgodaj v jutro na molo S. Carlo v Trstu. „Zavezniki“ so se zbirali, da se popeljejo s parnikom „Trieste“, ki je bil že pripravljen na odhod — v Benetke. Zdaj in zdaj pricaplja še kak zapoznel udeležnik zaspanih oči in zmršenih las. Vsaj ni čudo! „Slovansko pevsko društvo v Trstu“ nam je priredilo prejšnji večer prelep koncert v „Narodnem domu“ v Barkovljah. Nad vse prijazen sprejem in lepo petje nas je razvnelo do nepopisnega navdušenja, in ko nam je zlezal pristen teran v lase, pozabili smo na vožnjo, morske nezgode in Benetke ter se vdajali hipnemu razkošju. Delal se je beli dan, ko so odšli poslednji, pripravljat se na pot v Benetke.

Parnik je bil veliko premajhen za tako udeležbo — stooseminsedemdeset. No, stisnili smo se nekoliko, pa je šlo. Krajevni odbor se je pač obrnil do „Lloyda“, naj mu prepusti

Zato se moram danes omejiti na nekaj prav kratkih opazk! Slovenskemu učiteljstvu bodi rečeno v čast, da je ono prvo rahljalo gredice, kjer so zagnale prvotno rast rožice, namenjene v razvedrilo in blažilo slovenski mladini. Anton Martin Slomšek — ta slovenski Krištof Šmid — je bil veliki vrtnar neobsejanim leham našega mladinskega slovstva. Ivan Tomšič in Andrej Praprotnik sta pridno sadila vse od ponižnih vijolic do belih lilij, vsejanih Mariji na oltar! Pridruževali so se tem požrtvovalnim delavcem na polju naše mladinske literature možje večje in manjše sposobnosti, večjega in manjšega razumevanja bistva in namena mladinskega spisa. Tako so nam ustvarili široko podlago, napravili temelj, kjer se dviguje polagoma, komaj vidno, poslopje, ki bô najboljša šola slovenski mladini! Dotlej, dokler se ne dvigne nad tem poslopjem mogočna kupola, zlita iz čuvstev lepote, resnice, zdrave veselosti, radosti do življenja, umevanja prirodnih krasot in pojavov, iz čuvstev plemenitega uživanja umetnosti in življenja — dotlej bo preteklo še mnogo in mnogo let!

Zakaj? Zato, ker se pri nas goji mladinsko slovstvo z mrzlo ljubeznijo, ker ni delavcev, ker vlada med tistimi, ki bi lahko delali, nemara napakno mnenje, da je pisati za mladino poniževalno in nevredno velikih imen!

enega svojih parnikov za dva dni. „Lloyd“ je zahteval 1400 kron. Pozneje prosi še „Zaveza“ za neke ugodnosti. In kakšen odgovor dobi? Na prijazno, nemški pisano vlogo odgovori „Lloyd“, da dà manjši parnik pod neugodnejimi pogoji ko prvič za — 2400 kron. Najbrže je zbôdla v oči „Lloyda“ firma: „Zaveza jugoslovanskih učiteljskih društev“, da nam je izkazal v toliki meri svojo naklonjenost.

Zadnji došlec je moral že brez mostička splezati na ladijo. Kapitan da znamenje, v kotlu zahrešči, zvon zapoje, zasliši se žvižg, voda zašumi, in parnik se prične polagoma premikati ter pluti po zelenem morju v nam neznane kraje. Veselo življenje je zavladalo na krovu. Mešani zbori so se vrstili z moškimi zbori, vmes pa so se čuli dobri in slabi dovtipi. Vse jo bilo židane volje! V salončku se je zbrala mala družba vztrajnih čestilcev terana, — pa je bil prav navaden Istrijan, — iz kuhinje nam je vdarjal v nos prijeten duh laških trip, pri nas vampi imenovani, na drugem koncu ladije pa je točil zagorel mornar nepristen konjak za pristne avstrijske novce.

Da je to zadnje velika zmota, mi ni treba dokazovati.

Letos v aprilu in v maju je bila na Dunaju razstava pod naslovom „Die Kunst im Leben des Kindes“. To razstavo so priredili sami odlični umetniki in pisatelji nemški, francoski, angleški, norveški, danski itd., ki so se s tem postavili v službo najmlajših svojega naroda, hoteč jim s sliko in knjigo zgodaj zbuditi čut za umetnost in razumevanje umetnosti. Prava slast je bila za odraslega človeka, ki je gledal mlade obiskovalce, kako so hoteli vse videti po razstavi, vsako knjigo pregledati in prebrati, kako so čitali na glas, na glas razlagali vsak po svoje razobešene slike, kako so kritikovali izdelke svojih vrstnikov, ki so jih njih učitelji poslali v razstavo.

Razstavo je otvoril naučni minister dr. pl. Hartel. V njegovem govoru je toliko pomembnih mest, da se mi zdi prav umestno, nekatera tu citirati potrpežljivemu poslušalstvu!

„... Ta naloga je (namreč naloga mladinskega sl. stva in umetnosti v otrokovem življenju) napraviti otrokov čut sprejemljiv za lepoto, s tem obogatiti in voditi njegovo fantazijo, poživiti in oplemeniti njegovo čustvo in — ko se v ta namen prirede potrebne stvari za šolo in dom, za otroke bogatih in ubožnih staršev — usposobiti najširše sloje narodove, da uživajoč umevajo krasni zaklad naše kulture, ki nam ga je dala umetnost. Tu ne gre za pouk, temveč za vzgojo; umetnost in čut umetnosti se ne dasta kot matematika ali zgodovina priučiti. Da, usiljivo poučevanje: „To je lepo, to vam mora ugajati, to si morate zapomniti,“ bi bilo brezuspešno in samo škodljivo! Govora umetnosti si ni moči prisvojiti z nobeno estetiško gramatiko, umevati ga in priučiti se ga je moči le od ust do ust, kakor se tudi ne zbuja in ne utrjuje najgloblji občutki človeške duše, religiozni in etički, z učnimi knjigami, nego samo ali najuspešnejše z zgledom in vplivom okolice. Vendar pa ima pri tem pedagogika važno besedo, da izpozna ono, na psihološki diagnostiki utemeljeno umetnost, čitati v otroški duši, izpoznati na vsaki stopnji razvitka njeno sprejemljivost in zmerno in razumno pripravljati oplodujoče seme, ki se naj zaseje v dušo...“

Iz navedenih besed je lahko sklepati, da polagajo tudi pri najvišji učni upravi veliko važnost na vzgojo, ki jo opravlja — dejal bi — nevede in brez vsakega napačnega lepa knjiga in podoba. Da bi se pri nas to, kar že imamo lepega in do-

brega na polju našega mladinskega slovstva, širilo med naš mladi svet, za to nam manjka potrebne volje, ki bi je ne bilo treba Bog ve koliko! Zlasti tisto, kar izhaja iz rok naprednega učiteljstva, ne uživa posebne milosti, in čudni so glasovi, ki mi dohajajo, in čudni bodo glasovi, ki jih bo treba ob ugodni priliki zaradi tega poslati v svet!\*)

Zato se mi zdi dobro in umestno, da sprejmete vsaj ta dva predloga, katerih uresničenje bodi vsaj boljši začetek tiste dobe, ki naj zasije tudi našemu mladinskemu slovstvu!

1.) Učiteljstvo, združeno v „Zavezi“, naj širi in priporoča v nakupovanje tiste mladinske knjige in druge spise, ki jih pohvalno omenjajo „Zavezini“ listi.

2.) Šolski voditelji naj delujejo na to, da bo vsaka šola naročnica in kupnica onih mladinskih knjig, oziroma spisov, ki jih pohvalno omenjajo in priporočajo „Zavezini“ listi.

(Oba predloga sta bila enoglasno sprejeta.)

## Listek.

### V.

(Neskladnosti.) Gospod urednik! Ko nam je nedavno odličen poznavalec raznih literarnih struj razlagal, kaj je secesija, je bil zaključek ta-le: secesija je zveza neskladnosti. Tega sem se domislil oni dan, ko so se „mit Pauken und Trompetten“ zatvorila vrata naše sicer v večini vse častivredne deželne zbornice. Ako je deželni zbor sklican, da deluje v blagor dežele, pa potem njega zastopnike razpode na vse vetrove — je to gotovo neskladnost, ki kriči, oj kako kriči! In ta krik odmeva širom kranjskih planin in poljan.

Toda o današnjih neskladnostih moram začeti od kraja. Nedavno so dobila menda vsa šol. vodstva na Kranjskem uradni ovitek in v ovitku precej odlokov. Aha! si mislim, smo že skupaj! — V naši dolini, ne zabite prosim, ne čitamo

\*) Kako naravnost škandalozne so pri nas razmere, ki imajo svoj izvor edino in samo v brezbržnosti poklicanih krogov, je razvidno iz števila abonementov „Knjižnice za mladino.“ Na Goriškem ima ta knjižnica 204 naročnike, po vseh drugih slovenskih kronovinah pa samo — čujte in strmite! — 117! To je neodpušljivo in vnebovpijoče. Človek prihaja do prepričanja, da je res škoda vsake žrtve in vsakega truda!

močna ploha, in četudi so razpeli mornarji široke rjuhe, vendar je curljalo od vseh strani, nekaterim celo za vrat ali v žep. K sreči se kmalu izlije. Prikaže se krasno italijansko nebo. Iz sprednjega krova zakliče tovariš: Benetke! Kakor hipnotizirani skočimo kvišku, tudi one, ki so se pravkar borile s smrtjo, oblila je rahla rdečica skorajšnjega rešenja, in z napetim očesom iščemo tako težko pričakovane kraljice morja — Venezia la bella!

Skrbi in težave so bile pozabljene! Zadonele so vesele pesmi, in v kratkem času, ko so nas poprej še pregledali laški financarji, obstal je parnik ob „Bacinu“. Gondolerji nas nalože. V par minutah pristanejo h kraju, zaklicavši z milodonečim glasom: „La Piazzetta, Signore!“ in bili smo — v Benetkah.

Mesto Benetke je dobilo ime od starih Venetov, kateri so bili naseljeni pred Rimljani v današnji Benečiji. V teh krajih so zgradili stari Rimljani, ko so podvrgli prvotno prebivalstvo, več mest, med katerimi je bilo najimenitnejše Oglej (Aquila). Ko je izpremenil hunski kralj Atila Oglej v grobljo

„Vsaka reč le en čas trpi,“ je rekel Kranjec zibaje Francoza. Tudi na ladji pričela se je situacija polagoma izpreminjati. Obrazi mičnih naših koleginj so postajali čimdalje daljši in bledejši. Izginila je tista živahnost, ki je zavladovala v pričetku vožnje. Polagoma so potihnila ljubki glasovi, ki so tako milo doneli ob popevanju naših narodnih pesmi. Tudi moški zbori so se jeli krhati. Kakšna izprememba! Poprej najbolj glasne koleginje zvijajo se v groznih bolečinah na svojih sedežih, ali pa obupno vise preko krova, motreč z motnimi očmi nemirno morje. Naši slabi dovtipi: na metlo piskajo, ribe krmijo i. t. d. niso našli odziva. No, maščevanje ni izostalo! Morje je postalo čimdalje bolj nemirno. Ladija se je zibala kakor jajčja lupina. Črni oblaki se prično kopičiti na nebu, zdaj in zdaj švigne blisk po temnem ozračju, iz vseh koncev natlačenopolne ladije pa se slišijo glasni vzdihli in vzkliki bledih bolnic, pa tudi — zgrevanih grešnikov. Ladijo meče semintja, da, še tisti ki smo ostali čili in zdravi, smo poiskali vsak svoj stolček v strahu, da ne napravi kdo neprostovoljen saltomortale — ribam v krmo. Zdaj se vlije

namreč časopisov, ker jih ne znamo. „Kmetovalec“ ima včasih nekaj podob; no, te se pogleda in dotična številka je že do-sluzila. Strani ž njo — za domače potrebe. Še na slabšem je „Narodni gospodar“. Ta nima podob in mora romati naravnost v „zadrugo“, ne, prosim: kmetijsko društvo za makulaturu, seveda nerazrezan, ker je takšen bolj vporaben. Enake usode se vesele drugi časopisi za ljudstvo, ki je danes sploh zelo praktično. Lepo Vas prosim, gospod urednik, ali ni pametnejše, ako vidim pred seboj kos „Domoljuba“ in na njem — kos mastnega sira ali okusne gjujati, kakor pa če bi mi ponudili prazen — suh list?

Pa o tem — prihodnjič.

Dokazati sem Vam namreč hotel, da pri nas kot pohlevni Slovenci pohlevno trpimo in čakamo, kaj pride od koderkoli. S tem si človek vsaj prihrani prazen strah in prazne nade. Torej „prrrraktisch“ kakor se je svoje dni blagovolil izraziti slavnj Dežman.

S tistim: smo že skupaj! sem uganil, da smo že dobili krajski učitelji in seveda tudi učiteljice — vseh barv in struj — katoliško in liberalno pobožni — pa tudi Slomškarji, ki so, kakor znano, tudi vložili prošnjo za zboljšanje, zares že nakazano zboljšanje materialnega stanja.

Kakor pri nas ni navada, a izjeme so izjeme — pretržem v upu in strahu ovitek in čitam. Mimogrede naj še omenim, da nas običajno okrajni šol. sveti osrečujejo s slabo pisano in grozno razmrevarjeno nemščino. Prav odkrito povem, da sem to pot poiskal stare naočnike, jih učeno naslonil na nos in se samemu sebi zdel ta trenotek tako imeniten kakor moj pokojni ded, ko je prvič z naočniki uganil, da ima sv. Gal, „ki je čebele kralj“, kakor slove narodna rečenica, pravzaprav podobo volka in ne medveda v Veliki Pratici, kjer je celo Gregorčič zamenjal slovenskih svetnikov. A moje začudenje je bilo še večje nego dedovo. Iz dolgih in komaj vidno litografranih črk sem dognal, da so nam gospodje pri zeleni mizi naložili precejšnje breme — namesto izboljšanja plač.

Jože, to pa ni poboljšek, se tolažim, pa kmalu pridem srečno — menda vsled premnogih nezgod iz dosedanje skušnje ob grenkem učiteljskem kruhu na rešilno misel: kogar Bog ljubi, ga tepe! Potrpiva, moj presenečeni Jože! Gospodje pri zeleni mizi so pametnejši in previdnejši od tebe,

zbežali so ostali prebivalci na bližnje otoke, imenovane lagune, to so mali prodnati otoki pomorskega jezera. Na teh otokih sezidali so na koleh mesto, katero se je vsled ugodne lege radi kupčije in zavarovano po morju pred zunanjimi sovražniki v kratkem času povzdignilo do velike moči in slave. Ako pregledujemo to stavbo na koleh — model je videti v Arsenalu — moramo nehote občudovati to ljudstvo, ki je s svojo pridnostjo in vztrajnostjo dovršilo to kolosalno delo. Otoki — 118 — so bili večinoma pokriti s peskom; zabijali so torej hrastove kole 3 — 9 metrov dolge, da so naredili trdno podlago. Na te so navalili podolgem mecesnova bruna in vrhu teh velike marmornate plošče. Pri tem delu pa stari Benečani niso imeli na razpolago raznih strojev, parne ali električne moči, ampak dovršili so vse to z bolj ali manj priprostim orodjem.

V začetku niso imeli urejene države, ampak živeli so razkosani po rodbinah. Tako ni moglo dolgo obstati, to so kmalu uvideli praktični Benečani. Svojo državico so uredili na republičanski podlagi ter izvolili za vladarja moža, kateremu so dali ime dože (doge), po naše vojvoda. To se je

pa so ti sedaj poslali to, a za resnični priboljšek — ne negativni — bodo že skrbeli sami, Bog jim daj dobro.

In junaško sem sklenil: zaradi izgubljenih počitnic se ne boš jokaj! To bi ne bilo možko, pa tudi ne vredno. Ali ne zahteva šola celega moža? Tako je! Tako je prepričan gotovo tudi prijatelj Jaklič, dasi ga je „Slov. Narod“ napadel kakor da ni cel učitelj niti cel mož. Tega me dotični list ni prepričal. — Kaj sem dejal, načelnik kršč. katol. slov. „Slomškove zveze“, pa ne učitelj, ne mož?

Verjemite ali ne verjemite, gosp. urednik, naravnost Vam moram reči: ne z najslabšimi nadami nisem odložil tistih v razmrevarjeni nemščini slabo pisanih odlokov. Popoln mož, popolno delo, popolno plačilo, sem sklepal, menim logično.

Kar se priziblje oni dan med naše gore gosposka kočija, v kočiji je pa sedel, da govorim z Levstikom, torej v kočiji je pa sedel — moj klerikalni prijatelj, ki se mu je prav mudilo, da čim preje raztrosi v svet — najnovejše škandale tiste sobotne seje dež. zbora. Vprav samosvestno je pristavil in me gledal nervozno pomežikuje: Tudi Jaklič je razbijal, več, amice! Ne boš zameril, saj midva sva bolj mirna.

Zijal sem in molčal in mislil: že mora biti to posebna taktika! In v ljubkem spominu, kakor prijetne sanje so mi zopet blesteli nasproti oni c. kr. dopisi in zguba počitnic. Moj prijatelj, ki ni vselej prazne glave, je pogodil moje misli in me tolažil nič posebno sočutno: Nič ne bo, nič s poboljšanjem, amice. Barona Heina bomo dali in liberalce bomo dali in . . . in deželo Kranjsko boste tudi dali, kaj amice, v režeči prepad brez podpor, brez pomoči, kaj?

Oba sva molčala, znak, da sva bila enih misli.

Vrata dež. zbornice so se zaprla z močnim ropotom za ropotajočimi poslanci in jaz sem zaprl one dopise in svojo jezo v šolski arhiv.

Zdaj Vas pa prosim, gospod urednik, v imenu „Slom. zveze“ in v imenu pokopane svoje jeze, povejte, ali niso to res neskladnosti, ako je imenovana zveza vložila svojo prošnjo za povišanje učit. plač, pa njen načelnik sam sodeluje — seveda vspricho dež. predsednika le mirno in skromno — da se tista prošnja ne reši? Če je to logika, potem naj gre prijatelj Jaklič še enkrat absolvirati tisto grozno „univerzo na Resljevo cesto“, kakor je nedavno sam račil povdarjati.

zgodilo leta 697. Nova republika se je hitro širila na vse strani, posebno ko je srečno premagala svoja najnevarnejša soseda Genno in Piso. Vedno večje bogastvo in moč republike je dalo povod, da je nastalo polagoma plemstvo — nobilita, — katero je kmalu dobilo vso moč in oblast v svoje roke. Iz njegove srede se je smel zanaprej izvoliti vojvoda. Ko so nekateri častihlepni doži hoteli izviti vso oblast sebi v prid ter delovali na to, da bi postali dedni vladarji, uprlo se je plemstvo. Da bi se ne ponavljali taki poskusi, izvolili so senat ali veliki svet. Ta je sestojal iz vsega plemstva, kateremu je načeloval dože, ki pa ni imel nič več in nič manj moči, kakor kak drug član.

Do največje mogočnosti se je povzpela republika pod dožem Enrico Dandolo. On ni bil le izvrsten diplomat, ampak tudi znamenit vojskovodja. Kot 94 letni starček in napol slep udeležil se je križarske vojne, premagal s svojim brodom nasprotnika, vzel z naskokom Carigrad, kjer je ustanovil latinsko cesarstvo, odklonivši njemu ponudeno carsko krono. Pod njegovo vlado je bila republika najrazsežnejša.

(Konec prih.)